

Rondetafelgesprek Verzamelwet Gegevens- bescherming

4 december 2024

Position Paper

We lopen vast

Wij verwelkomen het initiatief van deze bijeenkomst, aangezien gegevensverwerking een kernvraagstuk is voor overheidsdienstverlening. Door de complexiteit van maatschappelijke vraagstukken is de noodzaak groot om actuele en kwalitatief hoogwaardige betrouwbare gegevens in te zetten voor onze dienstverlening aan inwoners en ondernemers en bij de totstandkoming, uitvoering en evaluatie van beleid. Tegelijkertijd staan beperkingen in het uitwisselen van gegevens in de top vijf van knelpunten in de uitvoering van taken door gemeenten. Gemeenten fungeren op de frontlinie van dienstverlening en zijn daarbij dagelijks afhankelijk van actuele, betrouwbare en veilige gegevens. En op die gegevensuitwisseling doen wij het als overheid niet goed genoeg. Ons systeem functioneert niet en leidt tot onbedoelde effecten ten kostte van inwoners en ondernemers.

Huidige wetgeving en de organisatie van ons huidige systeem stelt ons onvoldoende in staat om over de as van de integrale vraag de juiste gegevens in te zetten. Dit kan en mag niet de bedoeling zijn. In de bijlage bij dit position paper zijn een aantal voorbeelden ter illustratie toegevoegd.

Inwoners en ondernemers hebben geen boodschap aan de grenzen tussen individuele overheidsorganisaties. Zij hebben vaak te maken

met meerdere overheden voor hun dienstverlening. Deze overheden moeten samenwerken om hen goed te kunnen helpen. Soms is het nodig om gegevens over personen te delen in een hele keten van overheidsorganisaties, maar helaas lukt dit niet altijd. Om problemen met gegevensdeling op te lossen, zijn mechanismen nodig die vastgelopen situaties doorbreken. Zo hoeven inwoners en ondernemers niet onnodig te wachten op oplossingen van verschillende overheidsinstanties.

Mogelijkheden worden onbenut

Gemeenten bevinden zich midden in het speelveld waarin gegevensverwerking noodzakelijk is om inwoners optimaal te helpen. De daartoe noodzakelijke uitwisseling wordt echter bemoeilijkt door strikte en soms verwarrende regelgeving. Door het ontbreken van grondslagen voor uitwisseling, blijven belangrijke mogelijkheden om effectiever beleid te realiseren en inwoners en ondernemers beter en proactief te kunnen helpen onbenut, bijvoorbeeld door mensen te wijzen op de regelingen en uitkeringen waar ze voor in aanmerking komen. Hierdoor worden initiatieven zoals het inrichten van overheidsbrede loketten (OVBL) bemoeilijkt. OVBL is bedoeld om inwoners met diverse vragen aan de overheid adequaat en integraal te bedienen en zo te voorkomen dat ze van het kastje naar de muur gestuurd worden, omdat elke deur de juiste is.

Het tij keren

De VNG vindt de Verzamelwet Gegevensbescherming een stap in de goede richting. Er zijn echter meer stappen nodig. Recentelijk heeft het Netwerk Publieke Dienstverleners (NPD) een inventarisatie gemaakt van de knelpunten gegevensdeling in de uitvoering. Vanuit de door de publieke dienstverleners aangeleverde informatie heeft het NPD een analyse uitgevoerd waaruit diverse categorieën van knelpunten naar voren komen in verschillende stadia van oplossingsmogelijkheden. Dit laat zien dat er dringend actie nodig is om gegevensdeling mogelijk te maken, willen wij werken aan oplossingen die inwoners en ondernemers ten goede komen.

We kunnen het tij keren als overheid. Daarvoor zijn interventies nodig op zowel wetgeving, systeemorganisatie als bestuurlijk mandaat. Wij roepen uw Kamer dan ook op om deze onbedoelde belemmeringen weg te nemen, door;

- **Integrale uitvoering van taken**

Er is een groep kwetsbare inwoners met complexe, meervoudige hulpvragen, die in samenhang en integraal moeten worden opgepakt om hen uit de problemen te helpen. Het wetsvoorstel voor aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) vormt daartoe een goed begin, maar het is niet genoeg. Om deze mensen breed en integraal te helpen moeten gemeenten binnen het kader van de taakuitvoering bevoegdheden krijgen om persoonsgegevens te kunnen verwerken van uitvoeringsorganisaties.

- **Grondslag voor gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening**

Momenteel zijn er diverse voorzieningen die onvoldoende worden gebruikt door inwoners, omdat zij niet op de hoogte zijn van hun rechten of dat het aanvragen voor hen te ingewikkeld is. Er is een overkoepelende grondslag nodig die proactieve dienstverlening aan inwoners mogelijk maakt. Zo kunnen wetgevingsbarrières die de huidige praktijk belemmeren worden geslecht en kunnen inwoners overheidsbreed en integraal worden bediend, problemen worden voorkómen en niet-gebruik tegengegaan. Om taken integraal uit te kunnen voeren hebben gemeenten behoefte aan een grondslag voor proactieve gegevensdeling tussen overheidsorganisaties. Het wetsvoorstel proactieve dienstverlening in de suwi-keten dat het ministerie van SZW in voorbereiding heeft doet een stap in de goede richting, echter blijft beperkt in scope. De grondslag voor gegevensdeling met een

proactief oogmerk om inwoners te helpen met name als het gaat om schulden en inkomen moet volgens ons (ook) opgenomen worden in een algemene regeling. Wij sluiten hier aan op het verbetervoorstel van de Staatscommissie rechtstaat in het rapport De gebroken belofte van de rechtsstaat (verbetervoorstel 7). Dit zal volgens de staatscommissie bijdragen aan eenduidigheid en kwaliteit op het gebied van gegevensdeling met goede waarborgen voor de privacy van de burger. Daarbij is van belang om als overheid ook de verantwoordelijkheid te nemen als er per abuis een voorziening wordt toegekend en af te zien van terugvordering, om te voorkomen dat inwoners daardoor in de problemen komen, Dit naar voorbeeld van de Vlaamse overheden, die laten zien dat baten opwegen tegen eventuele kosten. Wij willen hier (zeker) niet pleiten voor een ongeclausuleerd mandaat voor gemeenten voor verwerking van persoonsgegevens. Het uitgangspunt 'in het belang van de inwoners' betekent dat overheidsorganisaties deze gekoppelde gegevensbestanden niet mogen gebruiken om de inwoners in een slechtere positie te brengen.

- **Bestuurlijk mechanisme met mandaat, om knopen door te hakken**

Om knelpunten in gegevensdeling op te lossen is een sterk (bestuurlijk) mechanisme met mandaat nodig om impasses met slagkracht te versnellen en te doorbreken, zodat inwoners en ondernemers niet nodeloos op oplossingen tussen onderdelen van de overheid moeten wachten. Het mechanisme moet de positie krijgen om toestemming te kunnen geven tot gegevensdeling, ook als (het lijkt dat) de huidige wetgeving dat niet toestaat, maar de publieke waarde dat eigenlijk wel om vraagt.

Om knelpunten in gegevensdeling op te lossen, is een sterk (bestuurlijk) orgaan naar beeld van het Belgische Informatieveiligheidscomité (IVC) nodig, dat als coördinerend en faciliterend platform fungeert om impasses te doorbreken en slagkracht te bieden bij complexe vraagstukken. Dit orgaan moet binnen de wettelijke kaders opereren en een proces inrichten waarbij het als onafhankelijk adviesorgaan de bewindspersonen en bestuurders ondersteunt bij het maken van strategische en afgewogen beslissingen. Het orgaan moet gericht zijn op het tijdig agenderen van de noodzaak en urgentie van gegevensdeling bij bewindspersonen en bestuurders, zodat complexe ambtelijke discussies worden voorkomen en er sneller een oplossing komt die publieke waarde centraal stelt. Daarnaast moet het orgaan concrete adviezen formuleren voor

beleidsaanpassingen en wetgevingswijzigingen, waarmee het de juridische en praktische knelpunten in gegevensdeling kan oplossen. Om deze rol effectief te vervullen, moet het in te richten orgaan beschikken over een duidelijke wettelijke grondslag, waarmee zijn mandaat, bevoegdheden en onafhankelijkheid formeel worden verankerd.

- **Standaardisatie en harmonisatie van gegevens**
Om gegevens beter te kunnen delen is naast bovenstaande ook een flinke standaardisatie- en harmonisatieslag nodig betreffende gegevensuitwisseling en de bijbehorende systemen. Er moeten tussen de bestuurslagen standaarden worden geïmplementeerd om de interoperabiliteit tussen de systemen te vergroten.

Gemeenten staan als collectief klaar!

Gemeenten werken graag integraal aan deze gezamenlijke opgave. In onze Digitale Agenda Gemeenten 2028 hebben wij deze opgave reeds benoemd en wij hopen dat uw commissie zich bij deze ambitie kan aansluiten.

Bijlage: Voorbeelden ter illustratie waar het beter moet!

- **AOW/AIO en kwijtschelding lokale belastingen**

Uit onderzoek is gebleken dat mensen die AOW hebben en recht hebben op aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO), vrijwel altijd ook recht hebben op kwijtschelding van lokale belastingen van hun gemeente en waterschap. Voor het verkrijgen van de kwijtschelding is nu een aanvraag nodig bij de gemeente en het waterschap. Dat terwijl op basis van de verstrekte gegevens voor de aanvullende inkomensvoorziening ouderen, de kwijtschelding automatisch kan worden toegekend. Een deel van deze mensen loopt nu onnodig de kwijtschelding van lokale belastingen mis, terwijl zij daar wel recht op hebben.
- **Niet-gebruik van inkomensondersteunende regelingen zoals algemene bijstand**

Uit onderzoek komt naar voren er sprake is van niet-gebruik van de algemene bijstand vanuit de Participatiewet bij mensen die niet zelfstandig in (voldoende) inkomen kunnen voorzien. Een schatting is dat het niet-gebruik zo'n 30% bedraagt. Met behulp van gegevensdeling, bijvoorbeeld tussen Belastingdienst en gemeenten is het mogelijk deze groep mensen beter in beeld te krijgen. Gemeenten kunnen deze mensen vervolgens informeren en proactief de bijstandsaanvraag faciliteren. Dit draagt bij aan bestaanszekerheid en het verminderen van de armoede en problematische schulden.
- **Parkeerdata inzet voor opsporing gestolen voertuigen**

Doordat gemeenten en RDW niet met elkaar gegevens kunnen uitwisselen is het onnodig moeilijk om gestolen voertuigen op te sporen. Daardoor worden burgers waarvan de auto is gestolen gedupeerd. Er is momenteel geen grondslag voor de gemeentelijke heffingsambtenaar om (met name) de locatie van het geparkeerde voertuig en het tijdstip van de waarneming te verstrekken aan de RDW. Daartoe zou een expliciete grondslag moeten worden opgenomen in de Wegenverkeerswet of de Gemeentewet. Daarmee wordt de fiscale geheimhoudingsplicht van de gemeentelijke heffingsambtenaar doorbroken. In het verlengde zou aan RDW een taak moeten worden toebedeeld om te signaleren of zich in de gemeente een gestolen voertuig bevindt.
- **Vroegtijdig signalering schulden**

Blokkades in de gegevensuitwisseling tussen de Belastingdienst, het Centraal Justitieel Incassobureau, het Centraal Administratie Kantoor, de Dienst Toeslagen en gemeenten belemmeren de aanpak van schulden. Daardoor is het niet mogelijk om de (hoogte van) de gezamenlijke schulden van burgers in kaart te brengen en deze te verstrekken aan de colleges van burgemeester en wethouders van ten behoeve van de verlening van schuldhulp.
- **Compensatiekosten energie (energietoeslag)**

In 2022 lukte het niet om een specifieke regeling voor de compensatie van de kosten rondom de sterke prijsstijgingen van de energie in het leven te roepen. Dit omdat het niet mogelijk was gegevens van netwerkbeheerders en overheden te koppelen. Daardoor was niet haalbaar om de compensatie toe te kennen aan een (afgebakende) groep inwoners waarbij sprake was van energiearmoede. Als alternatief werd voor dat jaar een zeer generieke regeling afgesproken (2 maal € 190 voor alle huishoudens).

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

december 2024